

Yaş Altmış İş Bitmemiş: Yaşlılık

Asiye TUĞÇEM ÇUBUKÇU¹ Arif ÇİÇEK²

ÖZET

Bütün insanlar belli dönemlerden geçmektedir ve bu dönemlerle beraber hem fiziksel hem de bilişsel açıdan bazı değişimler geçirmektedirler. Bu dönemlerin son evresi ise “yaşlılık”tır. Bu evre insanların hem bilgi hem de tecrübe açısından doyuma ulaştıkları bir dönemdir. Aynı zamanda bazı yönlerden eksikliklerin ortaya çıktığı bir dönem olarak görülmektedir. Çünkü bu dönemde insanlar fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyolojik açılardan değişimler yaşamaktadır. Örneğin: Sosyal anlamda yaşadıkları bir eksikliğe yer verecek olursak; hayatı boyunca çalışan bireyler emeklilik döneminde yeni hayatlarına uyum sağlamada sıkıntı çekmektedirler. Ama bazı bireyler ise emeklilik dönemini dinlenebilecekleri ve aileleriyle daha fazla vakit geçirecekleri bir dönem olarak görmektedirler. Bazı kuramlar açısından yaşlı bireylerin sosyal hayatta aktif olarak yer almaları oldukça önemlidir. Çünkü insanlar genç ya da yaşlı fark etmeksizin toplumun bir parçasıdır. Bu nedenle “yaş”a bağlı olarak rolleri ne kadar değişiklik gösterirse gösterebilir onların toplum içerisinde yer almaları ve birtakım etkinliklere katılmaları önemli görülmektedir. Bu nokta da yaşlı bireylerin toplum tarafından desteklenmeleri de önemlidir. Çünkü bazı toplumlarda yaşlı bireyler önemsiz olarak görülürken bazı toplumlarda yaşlı bireyler önemli görülüp sosyal hayatta yer almaları için etkinlikler düzenlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, yaşlılık, yaşlanma, yaşam, gelişim.

¹ Araştırmacı/Yazar, asiyetugcemcubukcu@gmail.com, 0009-0006-9248-5632

² Dr. Öğrt. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, arificcek@gumushane.edu.tr
ORCID:0000-0003-0225-5296

Sixty Years Old But Not Out Of Performance: Agedness

ABSTRACT

All people go through certain periods, and with these periods, they go through some changes both physically and cognitively. The last stage of these periods is "old age". This stage is a period when people reach satisfaction in terms of both knowledge and experience. At the same time, it is seen as a period in which deficiencies emerge in some aspects. Because in this period, people experience physical, cognitive, psychological and sociological changes. For example: If we give a place to a shortcoming they experience in a social sense; Individuals who have worked throughout their lives have difficulties in adapting to their new lives during retirement. However, some individuals see the retirement period as a period when they can rest and spend more time with their families. In terms of some theories, it is very important for the elderly to take an active part in social life. Because people are a part of society, whether young or old. For this reason, it is important for them to take part in society and participate in some activities, no matter how much their roles change depending on "age". At this point, it is also important that the elderly are supported by the society. Because while elderly individuals are seen as unimportant in some societies, in some societies elderly individuals are considered important and activities are organized for them to take part in social life.

Keywords: Old, aging, age, life, development.

GİRİŞ

YAŞLILIK, YAŞLANMA VE YAŞLI KAVRAMLARI

Bütün insanlar yaşamları boyunca farklı dönemlerden geçmektedir. Bu dönemlerden biri de "yaşlılık"tır. Arpacı'ya göre yaşlılık: Bir kişi kendini kaç yaşında hissediyorsa o yaşıdır ya da düşündüğü kadar yaşlıdır. Hatta atardamarlarının dayandığı yaşıdır (Kalaycı, 2015:5). Yaşlılık, bireyin doğumdan itibaren geçen süreye bağlı olarak geçirmiş olduğu değişimleri kapsamaktadır. Bu süreçte bireylerin özgürlükleri, geçirdikleri değişimler doğrultusunda kısıtlanabilmektedir. Bu durum kişiden kişiye de değişim göstermektedir.

Cicero'ya göre yaşlılık: Ağaçta ve yerde yetişen meyvelerin zamanı gelince olgunluktan geçmesi ve düşmesi gibi insan ömrünün de bir sonu olması zorunluydu (Çiçek, 2020:6). Goethe'ye göre yaşlılık: Bireyin yaşam sürecindeki deneyimleri sonucunda edindiği bir miras olarak kabul etmektedir. Yaşlı bireylerin davranışlarındaki kısıtlamalara karşı çıkmıştır ve bireyin bu yeni döneme uyum sağlaması gerektiğini belirtmiştir (Altunay, 2020:7-8). Bond ve arkadaşlarına göre yaşlılık, birtakım özelliklere sahiptir. Bu özellikler şu şekildedir:

- Yaşlanma, evrensel bir olgudur ve nüfusu oluşturan tüm insanları kapsamaktadır.
- Yaşlanma, devam eden bir süreçtir.
- Yaşlanma, organizmanın temelinde bulunmaktadır.
- Yaşlanma, gelişimsel ya da olgunlaşan değişimlerin yıpranması ya da bozulmasıdır (Oktik, 2004:14).

Kocemba'ya göre yaşlılık dönemi üç evrede incelenmiştir:

- Erken yaşlılık dönemi: 60-75 yaş.
- Olgun yaşlılık dönemi: 75-90 yaş.
- Uzun ömürlü yaşlılık dönemi: 90-120 yaş aralığıdır (Buluş, 2022:25).

Klonowicz yaşlılığı cinsiyete göre sınıflandırmıştır:

-Erkekler için: 60-79 yaş.

-Kadınlar için: 55-79 yaş.

-İleri yaşlılığı ise 80 yaş ve üzeri olarak gruplandırmıştır (Buluş, 2022:25-26).

Yaşlı, genellikle bireylerin somut görüntülerini ifade edebilmek için kullanılmaktadır. Örneğin: kocamış, ihtiyarlamış, uzun yılları geride bırakmış, eski toprak gibi ifadeler kullanılmaktadır. (Çiçek, 2020:6). Aynı zamanda yaşlı bireyler; değişimlere kapalı olan, yalnız yaşayan, sosyal ilişkileri zayıf olan, bakıma ihtiyacı olan kişiler görülmektedir.

Bromley, yaşa bağlı sınıflandırmayı dört aşamada incelemiştir:

-Emeklilik öncesi dönem: 65 yaş öncesi dönem.

-Emeklilik dönemi: 65 yaş ve üzeri.

-Yaşlılık dönemi: 70 yaş ve üzeri.

-Geç yaşlılık dönemi: 110 yaşa kadar olan zaman dilimidir (Buluş, 2020:25-26).

Yaşlanma, bireylerin belirli bir yaş sınırına geldikleri andan itibaren nitelendirilen bir dönemdir. Bu olgu bireylerin sahip olduğu yaş ile orantılı olarak fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik anlamda değişime uğramasıdır.

Yaşlanma kavramının biyolojik, fizyolojik, fonksiyonel, patolojik ve psikolojik açılardan tanımlanması şu şekildedir:

Biyolojik yaşlanma; beden kimyasal, psikolojik, kalıtsal ve çevresel etkenlere bağlı olarak hücre, doku, organ ve vücut düzeyindeki işlevlerin kapasitesini kaybetmesidir.

Fizyolojik yaşlanma; bedende görülen yapısal ve fonksiyonel değişimlerdir. Bu değişimler, aerobik kapasitenin düşmesini, hafıza kaybının yaşanmasını, vücut durumunun değişmesini ve derinin esnekliğini kaybetmesidir.

Fonksiyonel yaşlanma; aynı yaştaki bireylerin toplum içindeki fonksiyonlarını sürdürebilme düzeyidir.

Patolojik yaşlanma; normal yaşlanma sürecini etkileyen tüm olaylardır.

Psikolojik yaşlanma; bireyin kişiliğinde, algısında, duygularında, davranışlarında ve sosyal yeterliliklerinde ortaya çıkan değişimlerdir (Kalaycı, 2015:7).

Giddens'a göre yaşlanma: Sosyolojik olarak bireyin yaşı ilerledikçe biyolojik, ruhsal ve toplumsal anlamda birtakım değişimler yaşadığı süreçtir. Bu süreçler birbirleriyle bağlantılı "gelişim saatlerinin varlığı" olarak düşünülmelidir (Altunay, 2020:6).

Bu süreç içerisinde bireylerin yaşam tarzları, hayata bakış açıları, beslenme şekilleri, ruhsal durumları, toplumsal anlamdaki konumları değişiklik göstermektedir.

Gözübüyük'e göre yaşlanma: Tüm canlılarda görülen bir olgudur. Bazı insanların diğerlerinden daha yavaş yaşlandığı belirtilse de tüm insanların bu süreçten geçeceği bir dönem olduğu söylenen ve görülen bir olgudur (Yıldız, 2018:11).

Kutsal'a göre biyolojik yaşlanma: "Vücudumuzun molekül, hücre, doku, organ ve sistemler düzeyinde zamanın ilerlemesiyle ortaya çıkan, geri dönüşü olmayan yapısal

ve işlevsel değişikliklerin tümüdür (Çetin, 2019:5).

Beğere göre yaşlanma: Doğumla başlayan ve ölümlle biten hayat sürecidir. Büyüme ve gelişme tamamlandıktan sonra doku ve organların yıpranmasıdır. Yaşlı bireylerdeki canlılık etkilerinin azalmasına neden olmaktadır (Kalaycı, 2015:6).

Zastrow'a göre yaşlanma: Farklı insanlarda farklı oranlarda gerçekleşen bireysel bir süreçtir ve sosyo-psikolojik etkenler fizyolojik değişimi geciktirip hızlandırabilir (Çetin, 2019:8).

YAŞLILIĞIN SINIFLANDIRILMASI

“Yaşlılık” ve “yaşlanma” kavramları, biyolojik, kronolojik, tarihsel, sosyal ve kültürel açıdan farklı sorunları içine alan bir süreçtir. Bu nedenle yaşlılık ve yaşlanma kavramları üzerine birçok tanım yapılmaktadır (Kalaycı, 2015:9).

Yaşlılık dönemi; bireylerin bulunduğu topluma, zamana, bireyin psikolojik ve sosyal durumuna göre değişiklik göstermektedir. Bu dönem bireylerin sadece bir şeyleri kaybettikleri ya da kaybetmeye başladıkları dönem değildir. Aynı zamanda bireylerin deneyim ve bilgi açısından doyuma ulaştıkları bir dönemdir. İnsanlar yaşları ilerledikçe daha fazla deneyim sahibi olmaktadır ve edindiği deneyimler sonucunda hem kendi yaşamını hem de çevresindekilerin yaşamını şekillendirme konusunda faydalı olmaktadır.

Biyolojik Yaşlılık

Biyolojik yaşlılık; cenin oluşumu ile başlayan, bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik evreleri boyunca devam eden bir süreçtir. Bu yaşlılık, yaşlanmanın bir bölümünü oluşturmaktadır (Kalaycı, 2015:10). Biyolojik yaşlanma, insan bedeninde zamana bağlı olarak değişimler meydana getirmektedir. Bu değişimler bütün yaşlılar için olumsuz bir nitelik taşımaktadır. Çünkü ortaya çıkan değişimler onların günlük yaşamlarını etkilemektedir. Bu değişimler: hareketlerinde yavaşlama, belin bükülmeye başlaması, kamburlaşma, görme ve işitme duyularında zayıflık gibi durumlardır. Bireylerin yaşadıkları bu değişimler onları ruhsal ve toplumsal açılardan da sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.

Psikolojik Yaşlanma

Yaşlılığın psikolojik boyutu, yaşlılığın kronolojik ilerlemesine bağlı olarak kişinin algılama, öğrenme, problem çözme gibi bellek gücüyle kişilik kazanma alanlarında uyum sağlama kapasitelerindeki değişimlerdir. Yani kişinin yaşına bağlı olarak davranışlarındaki uyum yeteneğidir. Psikolojik yaşlılık daha çok kişinin kendini yaşlanmaya hazırlamaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bireyin hiç yaşlanmayacağını düşünmesi sonucu işiyle özdeşleşir ve emekli olunca psikolojik olarak çökmeye başlamaktadır. Bireylerin özellikle emeklilik yaşına az kaldığı sürece bu duruma uyum sağlayabilmesi için bilgilendirme yapılmalıdır ve bu sürece kolay bir şekilde uyum sağlayacak ortam hazırlanmalıdır. Yaşlılara karşı yapılan olumlu yaklaşımlar, onların bu durumu daha çabuk kabullenmesinde etkili olmaktadır. Böylece psikolojik açıdan kendilerini daha rahat hissedeceklerdir (Yeşiltepe, 2021:14).

Psikolojik yaşlanma dönemi doğru ve iyi bir şekilde yönetilmezse yaşlılarda çevresine karşı ilgisiz olma, kendi kabuğuna çekilme, eskisi gibi yaşamından zevk almama,

güvensizlik gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Yaşamlarında istedikleri şeyleri

yapabilmiş olan bireyler yaşlandıkları zaman önceden gerçekleştirmiş olduğu eylemleri eskisi gibi yapamadıklarını hissetmektedirler. Yaşamlarında istedikleri şeyleri yapamamış olan bireyler ise yapabilecekleri alternatiflerin azaldığını düşünmektedir.

Psikolojik yaşlanma bireylerin ruhsal açıdan kendilerini gördüğü yaştır. Bazı insanlar kırk yaşındayken kendilerini yaşlanmış olarak hissederken, bazı insanlar yetmiş yaşındayken kendilerini genç olarak hissetmektedirler. Bu durum onların daha huzurlu ve mutlu bir hayat geçirmelerini sağlamaktadır.

Yaşlılık döneminde evli bireylerin eşini kaybetmesi onu psikolojik açıdan çöküntüye uğratmaktadır. Örneğin: İçine kapanır, mutsuz olur, geçmiş yaşantısına özlem duyar ve kendisini çaresiz hissetmeye başlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre yaşlı bireyler yalnız kaldıklarında güvensizlik ve korku hissetmeye başlamaktadır (Altunay, 2020:14).

Kronolojik Yaşlanma

Kronolojik yaşlanma literatürde, insanın doğumundan başlayarak yaşadığı ana kadar geçirdiği evre olarak geçmektedir. Bireyin takvimsel yaşı olarak geçen süreyle beraber kronolojik olarak yaşlanmasıdır. Bu yaşlanma türünde zaman kavramı çok önemlidir (Yeşiltepe, 2021:12).

Birleşmiş Milletler'e göre 60 yaş ve üzeri yaşlı olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ise 65 yaş e üzeri yaşlı olarak kabul edilmektedir.

Kronolojik yaşlılık kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır:

- Genç yaşlılık grubuna girenler; 65-75 yaş aralığında bulunmaktadır.
- İleri yaşlılık grubuna girenler; 75-85 yaş aralığında bulunmaktadır.
- Çok ileri yaşlılık grubuna girenler; 85 yaş ve üzeridir.

Yaşam biçimi, toplumsal kabuller ve değerlerin toplumdan topluma ve dönemden döneme farklılık göstermesi nedeniyle kronolojik yaşın kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Örneğin: Evlenme yaşı geçmişteki ile günümüzde aynı olmadığı gibi yaşlılığın kronolojik değeri de zamanla değişebilmektedir. Kronolojik yaşın yaşlılığın başlangıcı olarak ele alınması, fizyolojik yaşın belirlenmesinin zor ve psikolojik olarak tanımlanmasının da olanaksız olmasından kaynaklanmaktadır (Altunay, 2020:9-10)

Ekonomik Yaşlanma

Bireylerin çalışma performanslarının azaldığı ve çalışma hayatına son vermeye başladıkları yaşlanma türüdür. Bireylerin emekli olduktan sonra gelirlerinin azalmasını, aldığı maaşla tüm ihtiyaçlarını karşılayamaması, gittikçe sağlık sorunlarının ortaya çıkması onları ekonomik olarak olumsuz etkilemektedir.

Ekonomik olarak ortaya çıkan güç kaybının, yaşlı bireylerde yetersizlik hissini doğurması olağandır. Yetersizlik hissini bireylerde meydana getirdiği olumsuz duyguları, onların fiziksel sağlıklarını da olumsuz etkilemektedir (Göktaş, 2019: 48).

Günümüzde ekonomik olarak darda olan insanlar bazı kurumlar tarafından tespit edilip ihtiyaçlarını karşılanmaktadır. Örneğin: Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ihtiyaçlı olan yaşlılara, her gün kahvaltı ve sıcak yemek verilmektedir. Aynı zamanda kış mevsiminde evlerinin sıcak olmasını sağlamak için "yakacak yardımı" yapılmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri tarafından ulaşımın rahatça sağlanabilmesi ve ekonomik olarak sıkıntı yaşanmaması adına yaşlı bireylerin yer aldığı yaş gruplarına göre belediye otobüsleri ücretsiz ve indirimli olarak hizmet vermektedir. 60 yaşında olan yaşlılar için belediye otobüsleri "indirimli" olarak kullanılırken; 65

yaşında olan yaşlılar için belediye otobüsleri “ücretsiz” olarak kullanılmaktadır. Örneğin: Trabzon’da 60 yaşında olan ve indirimli karta sahip olan 9879 kişi bulunurken; 65 yaşında olan ve ücretsiz karta sahip olan 57.132 kişi bulunmaktadır.

Sosyal-Sosyolojik Yaşlanma

Yaşlanmayla beraber kişinin sahip olduğu rol ve statülerde bazı değişikliklerin meydana gelmesidir. Geçen zamanda ortaya çıkan değişiklikler onların sahip olduğu bazı rolleri kaybetmesine yol açmaktadır. Bireyin toplum içindeki yaşamında, çalışma ve sosyal işlerinde gücünün ve yeteneğinin azalarak kaybolmasıdır (Mancılık, 2015:6).

Yaşlılıkla beraber çalışma gücü azalmaktadır ve kişi emekliliğe doğru bir yol çizmektedir. Emekli olmadan önce bireyler sosyal hayatlarında daha aktif bir şekilde rol almaktadır. Fakat emekli olduktan sonra sosyal hayatlarındaki aktiflik seviyesi de azalmaktadır. Bireyler kendi istekleriyle emekli olurlarsa bu durumdan çok etkilenmedikleri bilinmektedir. Fakat bireyler toplumsal normlardan dolayı emekliye ayrılmışlarsa bu durum onları ruhsal açıdan da etkilemektedir (Yeşiltepe, 2021:16).

YAŞLILIK DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Yaşlanan insanlar bazı dönemlerden geçmektedir. Bu dönemlerin kendine özgü birtakım özellikleri bulunmaktadır. Bu dönemlerde bazı bireyler değişimler yaşamaktadır. Bu değişimler sosyal, psikolojik, bilişsel ve fiziksel olarak dört başlık altında toplanarak ele alınmıştır.

Bilişsel Özellikler

Yaşlı bireylerde görülen zihinsel yaşlanmalar, onların gündelik eylemlerini engellemektedir bireylerde dikkat eksikliği, unutkanlık, düşünme hızında yavaşlama, tepki gecikmeleri ve benzeri durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler önceden öğrendiklerini daha iyi hatırlayabilirken, yeni öğrendiklerini hatırlamakta zorluk çekebilmektedir. Bunun nedeni, eski bilgilerini hafızalarında tutma konusunda tutucu bir davranış sergilerken; yeni bilgileri kabul etmekte zorlanmalarından kaynaklanmaktadır.

Normal yaşlanma süreci ile birlikte ortaya çıkan bilişsel değişiklikler ile ilgili olarak elde edilen bazı bilimsel araştırma bulguları aşağıda özetlenmektedir (Mancılık, 2015: 9-10).

-Yaşlanma ile beraber bilgi işleme hızında yavaşlama görülür. Bu nedenle yeni bilgiyi öğrenme süreci uzar ve yeni bilgi edinebilmek için daha fazla bilişsel çaba göstermek gerekir.

-Dikkatin farklı boyutları yaşlanmadan olumsuz yönde etkilenir. Bu duruma göre, dikkatin aynı anda eş zamanlı iki göreve bölünmesini gerektiren durumlarda yaşa bağlı gerileme olmaktadır. Dikkatin sürdürülmesini gerektiren görevlerde başarısızlık görülmektedir. İlişkisiz bilgilerin veya çeldiricilerin ayıklanmasını ve sadece ilgilenecek hedef uyarıcının belirlenmesini gerektiren görevlerde güçsüzlük yaşanmaktadır. Bu tür görevlerde hata yapma olasılığı artmaktadır.

-Bazı bellek işlevleri bozulurken, bazıları yaşa rağmen korunmaktadır. Örneğin: Episodik bellek (Akşam yemeğinde neler yedim?), flaş bellekte (Marmara depreminde neredeydin?) önemli ölçüde gerileme görülürken; semantik (kelime bilgisi, kavram bilgisi) ve işlemsel bellek (bisiklete binmek, keman çalmak) korunmaktadır.

-Konuşma, anlamlı kelime veya cümleler üretme, sözlü anlatım ve dil bilgisi gibi dile ait beceriler yaşlanmaya rağmen korunmaktadır. Buna rağmen, kelime

bulma veya adlandırma, kategoriye uygun kelime bulma gibi dil becerileri bozulmaktadır.

Fiziksel Özellikler

İnsanlar zaman geçtikçe bedensel olarak bazı değişimler geçirmektedir. Bu değişimler sonucunda bazı yıpranmalarla karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle yaşlılık döneminde bu yıpranmalar meydana gelmektedir. Örneğin: duyu organlarında, deri sisteminde, kas iskelet sisteminde, sindirim sisteminde, bağışıklık sisteminde vb. yerlerde birtakım yıpranmalar meydana gelmektedir.

Yaşlanmayla beraber fiziksel kayıpların ortaya çıktığı görülmüştür. Fakat bütün yaşlılar için aynı şeyi söyleyemeyiz. Ne kadar sağlıklı hareket edilirse o kadar geç yıpranmalar meydana gelmektedir. Sağlıklı bir hayat yaşayıp yaşlılığında da sağlıklı olan yaşlı bireylerin, toplumdaki üretimleri devam etmektedir. Yaşlı bireylerin fiziksel özelliklerinde de ne kadar yıpranma meydana gelse de olaylara karşı bakışı, hayat tecrübesinden dolayı tecrübesiz bir gençten daha doğru kararlar verebilir. Her insan büyür ama her insan aynı anda yaşlanmaz. Yaşlılık beraberinde kaçınılmaz değişimler getirmektedir. Fakat bu durum en geç zamanda yaşanması hem bireysel hem de toplumsal olarak yapılması gerekenler yapıldığı takdirde en az sorunla atlatılacaktır (Yeşiltepe, 2021: 18).

Bu dönemde duyularda da bir zayıflama görülmektedir. Koku ve tat duyularında meydana gelen azalmalar yaşlı bireyin beslenmesini de olumsuz olarak etkilemektedir. Mekân algısındaki azalma bireyin dengesini ve eşgüdümünü etkileyebilmektedir. Uzağı görme yeteneği genellikle diğer duyulardan daha önce bozulmaktadır. Görme alanında ve karanlığa uyumda da azalma vardır. Görmedeki bu değişimler etkinliği sınırlar ve uyum güçlükleri yaratmaktadır. İşitme duyusu genellikle yaşla azalır ve bu durum konuşmayı etkiler. İşitmedeki zayıflık çoğu zaman karışıklık, şaşkınlık ve güvensizlik duygularıyla bir aradadır. Çünkü çevrede bir durgunluk izlenimi yaratabilmektedir (Mancılık, 2015: 11).

Psikolojik Özellikler

Yaşlılık döneminin psikolojik özellikleri, bilişsel becerilerde ve duygusal davranışlarda görülen değişimlerle ilgilidir. Bilişsel becerilerdeki değişimler zekâ, dikkat, öğrenme, bellek, dil, akıl yürütme ve bilişsel esneklik gibi alanlarda farklılaşmayı; duygusal değişimler ise duygu durumu, güdülenimler ve baş etme becerilerindeki farklılaşmayı içermektedir. Yaşlı bireylerde zihinsel ve kişilik yapılarında ortaya çıkan değişiklikler sonucunda eskiye özlemin artması, yaşama gücü ve isteğinin azalması, yeni durumları ve yeni düşüncelere uyum sağlamada güçlük, benlik saygısında azalma, bencillik, gelecek endişesinden dolayı maddiyata düşkünlük görülebilmektedir. Ayrıca yaşlı bireylerde sağlığına aşırı dikkat etme, huysuzluk, alınganlık, ara sıra kendi kendine konuşma, şimdiki nesli beğenmeme ve eleştirme, depresyon ve ilgiyi kendilerine yönlendirmek için hastalık şikâyetinin artması gibi durumlar da görülmektedir (Kalaycı, 2015:14-15).

Yaşlılarda görülen ruhsal sorunlar, onların sosyal hayatında farklılıkları meydana getirmektedir. Değişen toplum düzenine uyum sağlamakta zorlanır ve bunun sonucunda bir endişe haline kapılmaktadır. Sosyal hayattan kopmaya başladıkça eski yaşamına özlem duymaya başlamaktadır. Bulunduğu toplumun bir parçası olmadığını kendine söylemeye başlar ve bu durum onun içine kapanmasına neden olmaktadır.

Yaşlılık döneminde insan genellikle yalnız başınadır. Yetmiş yaş ve bu yaşın üzerindeki yaşlıların çoğunun eşi vefat ettiği için yalnız kalmıştır. Uzun yıllar boyunca evli kalmış bir yaşlının eşinin ölmesiyle beraber yaşlı birey için yalnızlığın boyutu artmaktadır. Yaşlı birey, eşi öldükten sonra çocuklarıyla olan ilişkisi yeniden

düzenlenebilmektedir (Apak, 2017:24).

Yaşlılığa uyum sağlama konusunda kadın ve erkekler arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Örneğin: Modern öncesi toplumlarda kadınların çoğu eğitim konusunda ya engellenir ya da eğitim görmelerine rağmen çalışmalarına izin verilmezdi. Erkekler ise eğitim konusunda desteklenir ve çalışma hayatına katılmaları gururla karşılanırdı. Bu toplumlarda iş hayatına atılmayan kadınlar, yaşlılık döneminde ekonomik sıkıntılarla karşılaşmıştır. Modern toplumlarda ise kadınların iyi eğitimler alması ve çalışma hayatına katılmaları amaçlanmaktadır. Bu durumda çalışan bir kadın yaşlılık dönemine girip emekli olduğunda ekonomik anlamda sıkıntı çekmemektedir (Göktaş, 2019:58-59).

Sosyolojik Özellikler

Sosyolojik açıdan yaşlılık, bireylerin içinde yaşadıkları toplumdaki belli bir yaş grubundan beklenen davranış, değer ve normlarla ilgilidir. Toplumda yaşayan her bireyin bu normlar çerçevesinde de belirli bir statüsü ve rolü bulunmaktadır. Bireyler, bu sosyal statülerine ilişkin rolleri oynayarak sosyal ilişkilerini yapılandırır. Böylelikle sosyal ilişkiler, sosyal yapının içindeki davranış kalıplarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu roller, sosyal varlık olan bireylerin kimlik edinmeleri ve benlik algılarının oluşmasında temel oluşturmaktadır. Sonuç olarak öğrenilen roller, toplumda bütünleşmeyi sağlayarak yaşlı bireyleri de sosyalizasyon sürecinin içine dahil etmektedir (Doğramacı, 2019:22).

Yaşlanmayla beraber yaşlılarda rol ve statü kaybı gibi değişimler meydana gelmektedir. Yaşlı bireylerin çalışma hayatlarının sona ermesi, onlarda statü kaybını meydana getirmektedir. Özellikle emeklilik döneminde yaşlılar, kendilerinin artık bir işe yaramayacağını, saygınlığının sona ereceğini düşünmektedirler.

Çalışma hayatı biten yaşlıların, sosyal ilişkileri ya azalır ya da tamamen sona erer.. Çünkü bireyler çalışma hayatında yer alırken zamanı daha çok iş arkadaşlarıyla geçmektedir. Emekliye ayrıldıklarında ise böyle bir ortamları kalmadığı için sosyal hayatları değişmektedir. Artık daha çok ailesi ile iletişime girmektedir (Göktaş, 2019:55-56).

YAŞLILIK OLGUSUNA YÖNELİK SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK KURAMLAR

Yaşlılığı ele alan kuramlar; bireylerin sosyal hayatında, toplumsal statü ve rollerinde meydana gelen değişimlerden nasıl etkilendiklerini açıklamaktadır. Bu konuda ortaya çıkan kuramlar: Etkinlik (Aktivite) Kuramı, Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı, Süreklilik Kuramı, Rol Bırakma Kuramı, Toplumsal Değiş-Tokuş Kuramı, Modernleşme Kuramı, Eksiklik Kuramı ve Ericson'un Psikososyal Gelişim Kuramı.

Etkinlik (Aktivite) Kuramı

Bu kuram, R.J. Havinghurst ve B. Neugarten gibi sosyologlar tarafından geliştirilmiştir. Mikro düzey bakış açısının örneği olan bu kuram yaşlı bireylerin yaşlılık sürecindeki etkinlik düzeyleri, yaşam doyumu ve mutluluklarının azalmakta olduğunu kabul etmektedir. Ancak bu azalmaların istenmeyen bir durum olduğu görüşünü de savunmaktadır. Yaşlı bireylerin ilişki kesme ve kurma oranları geçmişlerindeki yaşam biçimlerine, sosyo-ekonomik statülerine ve sağlık koşullarına bağlı bir durum olarak da değerlendirilmektedir (Doğramacı, 2019:39).

Aktivite kuramı, yaşlanan bireylerin sosyal hayattaki ilişkilerini konu edinmektedir. Bu kurama göre bireylerin kaliteli bir yaşlılık geçirebilmesi onların günlük faaliyetlerini sürdürmesi, sosyal ilişkilerini koruması, toplum tarafından yapılan baskıya boyun eğmemesine bağlanmaktadır. Bireyler katıldıkları sosyal aktiviteleri aracılığıyla kendilerini ifade edebilme imkânı bulmaktadır.

Bazı yaşlılar toplum tarafından yapılan baskıya boyun eğmektedir. Sosyal faaliyetlerden uzak durarak “artık bizden geçti”, “yaşlandı” gibi ifadeler kullanmaktadır. Aslında bu ifadeler onların gençliğe karşı duydukları özlemi ifade etmektedir.

Özetle bu kurama göre önemli olan yaşlı bireylerin, yaşlanma sürecine girmesi ile beraber kaybetmiş oldukları rolleri başka alanlara yönelerek doldurmalarıdır. Emekli olan yaşlı bir birey, torunları varsa onlara bir şeyler öğretebilir ya da gönüllü kuruluşlarda çalışabilirler. Önemli olan yaşlanma sürecine giren bireylerin sosyal hayatlarında aktif olarak yer almalarıdır (Anadolu Üniversitesi, 2016:104).

Süreklilik Kuramı

Bu kuramın kurucusu sosyolog Atehey'dir Kuramını şekillendirirken Ericson'dan etkilenmiştir. Bu kuramın temelindeki görüş, orta ve ileri yaşlardaki kişilerin yaşlılığa uyum sağlama süreci sırasında mevcut iç ve dış yapıları korumaya çalışmalarıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için alışık oldukları yaşam ortamlarında, alışık oldukları stratejileri kullanarak süreklilik sağlamaya çalışmaktadırlar. Süreklilik kuramına göre, gerek içsel gerekse dışsal süreklilik yaşlı kişilerin hem kendi girişimleri hem de çevrelerinin baskısıyla uyguladıkları güçlü uyum sağlama stratejileri biçiminde ortaya çıkar. İçsel süreklilik, psişik yaklaşımların, düşüncelerin, karakter ve duyarlık özelliklerinin, deneyimlerin, tercihlerin ve yeteneklerin devam etmesi anlamını taşır. Dışsal süreklilik ise, psikolojik ve sosyal çevrenin baskılarıyla kurulmuş olan ilişkilerin “anımsanan yapısıdır” (Oktik, 2004:32-33).

Süreklilik kuramına göre yaşlıların hayatlarını, önceki yaşamları belirlemektedir. Örneğin: Yaşlı bireyler, yaşlanmadan önceki dönemlerde aktif bir rol oynamışsa aktif bir şekilde hayatına devam edeceğini belirlemektedir. Eğer yaşlanmadan önceki dönemlerde pasif role sahipse pasif bir şekilde hayatına devam edeceğini belirtmektedir. Yani bu kuram geçmiş ve gelecek zaman arasında bir bağlantı kurmaktadır. Ayrıca bu kuramın amacı, yaşlı bireylerde oluşabilecek fiziksel ve zihinsel değişimler sonucunda toplumdan uzak kalmalarını engellemektir.

Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı

Geri çekilme kuramının gelişimini sağlayan kurucuları arasında Elaine Cumming ve William E. Henry bulunmaktadır. Kurama göre yaşlılık, fiziksel, psikolojik ve toplumsal açıdan bireylerin geçmişteki rollerinden sıyrılıp iç dünyasına yavaş yavaş geri çekilme süreci olarak öngörülmektedir. Bu geri çekilme yaşlılar için doğal ve kaçınılmaz olarak görülür. Buna uyum sağlayan bireyler ise yaşlılığını huzurlu ve mutlu bir şekilde geçirir. Bireyler yaşa bağlı olarak zihinsel ve fiziksel olarak bazı kayıplar yaşadığından bu geri çekilme istenen bir durumdur. Yaşlılıkla beraber bireylerin aktivitelerinde düşüşler yaşanmaktadır. Yaşlı bireyler bundan dolayı aktif olarak yaşamlarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Bu gibi düşüncelerden dolayı yaşamlarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Bu gibi düşüncelerden dolayı aktivite teorisinden ayrılmaktadır (Yeşiltepe, 2021:25).

Geri çekilme kuramı, aktivite kuramının tersini savunmaktadır. Yaşlıların sosyal hayatta aktif olarak değil, pasif olarak yer alması gerektiğini belirtmektedir. Yaşlıların kendilerini hayattan soyutladıklarını ve böylece yapısal olarak yaşamdan geri çekildiklerini ifade etmektedir.

Kurama göre geri çekilmenin asıl kaynağı, sosyal hayat tarafından dışlanmaları değildir. Bunun nedeni, yaşlıların kendi rollerini genç bireylere yükleyip kendilerini toplumun dışına itmeleridir. Hatta geri çekilen yaşlıların daha mutlu bir hayat süreceklerini belirtmektedir. Çünkü onlar yaşlılık dönemine kadar her şeyi yapmışlardır ve bu nedenle dinlenmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Rol Bırakma Kuramı

Smith Blau tarafından geliştirilen bu kuram, bireylerin işlerini ve eşlerini kaybetmeleri akabinde toplumda edindikleri rollerden uzaklaştıklarını vurgulamaktadır. Bu iki alandaki kayıplar bireylerin sağlığı için yıkıcı niteliktedir. Bu rollerin kaybı yaşlıların yaşamlarındaki olanaklarını da kısıtlamaktadır. Her ne kadar bu kayıplar bireyin yaşamını olumsuz etkilese de meydana gelen değişikliklere uygun yeni stratejiler geliştirmek bireylerin sağlığı için ve içinde buldukları döneme uyum sağlayabilmeleri için gereklidir (Göktaş, 2019:71).

Rol bırakma kuramına göre, teknolojik gelişmelerle birlikte verimlilik olgusunun yüksek bir değer olarak görüldüğü toplumlarda, ekonomik açıdan yaşlı bireylerin de faydasız görülmeleriyle emeklilik olgusu da yaşlı birey için zor bir süreç haline gelmektedir. Bu kurama göre, yaşlı bireylerin karşılaştıkları zorlukların sebebi, yaşlılara yönelik rollerdeki yetersizliklerdir. Yaşlıların rolüne adapte olabilmeleri için sosyal benliklerini geliştirmek, öznel kimlik tasarımı oluşturmak, yaşlıların öznel benliklerine katkıda bulunması açısından önemlidir (Doğramacı, 2019:46).

Bazı yaşlı bireylere göre yeni tanıştığı kişilere kendilerini tanıtırken mesleklerini söylemek oldukça önemlidir. Bu bireyler yaşlanıp emekli olduklarında bu statüsünü bir kenara bırakmak zorunda kalmaktadır. Bu durum onun strese ve depresyona girmesine neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireyler önemli gördüğü rollerini bırakmak durumunda kaldıklarında ortaya olumsuz sonuçlar çıkmaktadır.

Toplumsal Değiş-Tokuş Kuramı

James J. Dowd gibi sosyologlar tarafından geliştirilen toplumsal değiş-tokuş kuramı, modernleşme kuramına yakın düşünceleri savunmaktadır. Kuramın ana ilkesi "karşılıklık"tır ve kaynak dağılımının gücünü vurgulamaktadır. Bireyler, toplumsal ilişkileri sayesinde ekonomik destek, tanıma, güvenlik, sevgi vb. koşulları elde etmekte ve bazı bedeller de ödemek zorundadır. Bireyin topluma, çevresine sunacağı koşullar ve toplumdan, yakın çevresinden alacakları maddi, manevi koşullar denge içerisinde bulunmaktadır. Bireyin yaşlanması, topluma ve çevresine sunabileceği maddi ve manevi olanakları azaltmaktadır. Yaşlılık statüsü bu duruma bağlı olarak zayıflamaktadır. Yaşlı bireyin toplumsal yaşamdan geri çekilmesinin amacı toplumsal alış-veriş dengesini oluşturmaktır (Kalaycı, 2015: 29).

Her birey bir toplum içerisinde yaşamını sürdürür ve içinde bulunduğu toplum ona birtakım roller atfeder. Bireyler ise bulunduğu toplumun bir parçası olduğunu kabul ettikten sonra bu roller doğrultusunda hayatını sürdürmektedir. Bireylere verilen bu roller zamana bağlı olarak değişmektedir. Örneğin: İnsanlar gençken farklı, yaşlıyken farklı rollere sahip olmaktadır. Yani bireylerin sahip olduğu roller "yaş" a bağlı olarak değişmektedir.

Bu kurama göre bireyler farklı evrelerden geçtikçe rol ve statülerinde hem değişim hem de kayıp yaşamaktadır. Bu evreler, bebeklik, çocukluk, gençlik ve yaşlılıktır.

Modernleşme Kuramı

Yaşlıların toplumsal konumunu arka planda tutan Modernleşme Kuramı, Kopma/Uzaklaşma Kuramına benzer bir düşünceden hareket etmektedir. Ama yaşlanmaya karşı olan yaşam tarzı farklıdır. Yaşlı insanların toplum içindeki konumları tarihsel süreç içerisinde uğradığı değişimi, birbirinden ayrı toplumları karşılaştırarak açıklamaya çalışır (Oktik, 2004:37).

Modern toplumlarda ve sanayi toplumlarında, yaşlıların değerlerinin, saygınlıklarının azalmaya başladığını belirtmektedir. Bu tür toplumlarda yaşlıların deneyimlerine ve bilgilerine pek fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Çünkü teknoloji oldukça gelişmiştir.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Bu tür toplumlarda yaşlı bireyler aileleri tarafından pek fazla önemsenmemektedir. Hatta modern toplumlara hâkim olan gençler tarafından da ihmal edilmektedir. Modern olmayan toplumlarda ise yaşlılar daha fazla önemsenmektedir. Hatta onların sahip oldukları bilgi ve deneyimler oldukça önemlidir.

Modern toplumlarda yaşlılar her ne kadar geri plana atılsa da bu tür toplumlarda sağlık alanının gelişmiş olması yaşlılar için oldukça önemlidir. Bu durum yaşlıların sağlıklı bir yaşam sürdürmesini ve sosyal refahın sağlanmasında etkili olmuştur.

Eksiklik Kuramı

Bu kuramın ortaya çıkmasında Amerikan ordusu etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusu yeni subaylar almak istemiştir. Bu ordu, Amerikan Psikoloji Derneği yardımıyla beraber "zekâ"yı ölçen bir test geliştirmiştir bu zekâ testini ise 1.726.966 erkeğe uygulamıştır. Bu testin sonucuna göre 30 yaşından sonra insanların zekâ düzeyinde eksiklik ortaya çıkmaya başlamıştır. Yapılan araştırmaya göre insanlar yaşlanma başladıkça fiziksel düzeyde de bir güç kaybının ortaya çıktığı görülmüştür.

Yapılan bazı araştırmalara göre zekâ testi uygulaması doğru sonuç verme konusunda yetersiz kalmıştır. Hatta bu kuram hem yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkardığı için hem de yaşlılığın biyolojik yanına vurgu yaptığı için eleştirilmektedir. Zamana bağlı olarak yaşlı bireylerde meydana gelen değişimler onların olumsuz bir dönem geçirmelerine neden olmaktadır. Bu değişimler onların sosyal hayatlarını ve sosyal ilişkilerini etkilemektedir. Bu etkilenme düzeyi kişiden kişiye farklılık göstermektedir.

Zekâ testi sonuçlarıyla yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkardığı için yapılan eleştiriler şu şekilde sıralanabilir:

- Yaşam süresi boyunca zekâ psişik fonksiyonlar ve yetenekler değişime uğramaktadır.
- Deneklere uygulanan testlerde hız faktör değerlendirilmemiştir.
- Farklı araştırma sonuçlarında zekâ düzeyinin değişmediği ve yaş ilerledikçe bazı konularda kapasitenin ilerlediği tespit edilmiştir.
- Uygulanan testlerde bazı değişkenler (kişisel özellikler, eğitim, meslek, sağlık durumu, istek ve ortam koşulları) göz ardı edilmiştir (Kalaycı, 2015:27).

Ericson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Erik Ericson'a göre yaşlılık evresi altmışlı yaşlarda başlamaktadır. Yaşlılık evresini sağlıklı bir şekilde geçirmeyen bireylerde yalnızlık ve umutsuzluk gibi duyguların belirmeye başladığını ifade etmektedir. Bireyler yaşlılık dönemine kadar gelişim evrelerini iyi bir şekilde tamamlayabilirse son evrede üretken bir konumda olacaklardır.

Yaşamının son evresinde olan bireyler yaptıkları işleri kabul etmeye ve anlamlı görmeye ihtiyaçlar duyarlar.. Ericson'a göre yaşlılık demek pasiflik değildir. Aksine kişinin yaratıcılığının devam edebileceği bir süreçtir (Göktaş, 2019:73).

SONUÇ

Bütün insanlar belli dönemlerden geçmektedir ve bu dönemlerle beraber hem fiziksel hem de bilişsel açıdan bazı değişimler geçirmektedirler. Bu dönemlerin son evresi ise "yaşlılık"tır. Bu evre insanların hem bilgi hem de tecrübe açısından doyuma ulaştıkları bir dönemdir. Aynı zamanda bazı yönlerden eksikliklerin ortaya çıktığı bir dönem olarak görülmektedir. Çünkü bu dönemde insanlar fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyolojik açılardan değişimler yaşamaktadır. Örneğin: Sosyal anlamda

yaşadıkları bir eksikliğe yer verecek olursak; hayatı boyunca çalışan bireyler emeklilik döneminde yeni hayatlarına uyum sağlamada sıkıntı çekmektedirler. Ama bazı bireyler ise emeklilik dönemini dinlenebilecekleri ve aileleriyle daha fazla vakit geçirecekleri bir dönem olarak görmektedirler.

Bazı kuramlar açısından yaşlı bireylerin sosyal hayatta aktif olarak yer almaları oldukça önemlidir. Çünkü insanlar genç ya da yaşlı fark etmeksizin toplumun bir parçasıdır. Bu nedenle “yaş”a bağlı olarak rolleri ne kadar değişiklik gösterirse gösterebilir onların toplum içerisinde yer almaları ve birtakım etkinliklere katılmaları önemli görülmektedir. Bu nokta da yaşlı bireylerin toplum tarafından desteklenmeleri de önemlidir. Çünkü bazı toplumlarda yaşlı bireyler önemsiz olarak görülürken bazı toplumlarda yaşlı bireyler önemli görülüp sosyal hayatta yer almaları için etkinlikler düzenlenmektedir.

KAYNAKÇA

Altunay, Z. (2020). Sosyo-kültürel değişim açısından yaşlı, yaşlılık ve yaşlı bakımı (Zonguldak örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Apak, E. (2017). Etkinlik ve geri çekilme kuramları çerçevesinde yaşlıların yaşam doyumlarının incelenmesi-Bingöl ili örneği. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova.

Buluş, E. S. (2022). İleri yaşlarda sosyal yaşam ve yaşlı refahı: Ebeveyn olmayan yaşlıların deneyimi. Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük.

Çetin, S. (2019). Yaşlılarda yaşam kalitesi ve yaşlılık algısında sosyal hizmetin rolü: Ankara örneği. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Çiçek, H. (2020). Cicero: yaşlılığın erdemleri. Felsefe Dünyası Dergisi, 71, 5-19.

Doğmuş, I., ve Yıldırım, S. (2021). “Çalışma hayatında yaşlı olmak”. Anasay Dergisi, 15, 107-124.

Doğramacı, M. (2019). Yaşlılık ve yaşlıya bakım hizmetlerinin kurumsal örgütlenmesi (Kütahya örneği). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Gülhan, S. (2013). Trabzon il merkezinde yaşayan yaşlılarda düşme riski, düşme prevalansı ve düşmeye bağlı işlevsel yetersizlik. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Kalaycı, I. (2015). Yaşlılık statüsü, rolleri açısından yaşlıların toplumsal beklentileri ve sorunları (Isparta örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta.

Mancılık, A. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin müracaatçı olarak yaşlılarla çalışma ve yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Miroğlu, C. (2009). Ankara’da bir huzurevi incelemesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilim- Etnoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Oktik, N. (2004). Huzurevinde yaşam ve yaşam kalitesi Muğla örneği. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.

Journal of Social Sciences and Humanities:

Onur, B. (2000). Gelişim psikolojisi yetişkinlik yaşlılık ölüm. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Sinav, A. (2020). Genç-yaşlı, orta-yaşlı ve ileri-yaşlı bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının karşılaştırmalı analizi: Eskişehir ili örneği. Etkileşim, 5, 116-145.

Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T. ve Arslansoyu, N. (2016). "Yaşlılık Kavramına Bir Bakış". Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 16(1), 84-116.

Yaman, Y. (2020). Modernleşme sürecinde yaşlı bakımı ve maneviyat: İstanbul Ünal Özel Huzurevi örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.

Yeşiltepe, S. (2021). Yaşlılıkta sosyal dışlanma. Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

Yıldız, M. (2018). Lise öğrencilerinde yaşlı ve huzurevi algısı: İstanbul örneği. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yıldız, R. (2016). Yaşlılarla sosyal hizmet. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

<https://data.tuik.gov.tr> 2023 Erişim Tarihi: 10.05.2023